

«Elleri ganly Stalini gördüm!»

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar
написано kitapcy | 22 января, 2025
«Elleri ganly Stalini gördüm!»

ELLERI GANLY STALINI GÖRDÜM!

Leniniň ölüminden soň SSSR-iň ýolbaşçysyna öwrülen Staliniň ellerine Leniniň gany hem bulaşypdy. Muňa garamazdan, iň geň galmaly ýeri bolsa Staline "Halklaryň atasy" diýilýärdi!

* * *

Patyşa Russiýasynyň ýykylyp, onuň ýerine SSSR-iň gurulmagy bilen Lenindir Staliniň häkimiýeti ele almagy we ýurdy dolandyran ýyllarynda halka beren jebri-jepalary häli-häzire çenli gyzgyn jeddeleriň temasy bolup geldi. Häkimiýetiň dowam etmegi üçin gandöküşligiň hökmanydygyna ynanan sowet düzgüni käbir prinsiplere goldanyp, öz halkynyň içinde köpçülikleýin gyrgynçylyklary kanuny taýdan esaslandyrmaga çalşypdyr. Edil şonuň ýaly-da Orta Aziýadaky türki halklar bolan türkmenlere, özbeklere, gazaklara, gyrgyzlara we garagalpaklara yzygiderli ýagdaýda genosid amala aşyrdy. Gynansakda, sosialist düşünjäniň zyýanly galyndylaryndan saplanyp bilmeýän käbir kişiler Lenine we Staline "diktator", "zalym", "ganhor" ýaly sypatlary ýönkeýänleri tankytlamaga we bu iki şahsyň amala aşyran repressiw diýdimzorlugyny, SSSR-iň aňzakly Sibirde guran zähmet-düzediş konslagerlerini "sowet häkimiýetini berkarar etmek üçin" edilen "şol döwrüň zerurlygy" diýip düşündirmäge synanyşýarlar.

Leniniň döwründe 20-nji ýyllarda açlykdan gatap ölen 5 millon adamyň soňy Staliniň döwründe-de gelmedi, gaýtam başga-başga atlar bilen täze-täze gyrgynçylyklar amala aşyryldy. Aslynda, "sosializmiň bähbitlerini goramak" tutarygy astynda aklamaga synanşylýan Iosif Stalin (Iosif Wissarionowič Jogaşwili)

Gitleriň Ikinji jahan urşunda sebäpkär bolan ölüminden has köp ölüme sebäp bolan bolsa gerek. Şeýle-de bolsa, ýewreý lobisi Gitlere gargynmaly bolsa iki paý berlen ýaly, ýöne Staliniň ady agzalsa eger-eger jyňkyny çykaranok.

1918-1920-nji ýyllaryň graždanlyk urşy ýyllarynda Lenin millionlarça adamyň ganyna galyppy.

1924-nji ýylyň 21-nji ýanwarynda Leniniň aradan çykmagy bilen partiýanyň ýolbaşçy wezipesine saýlanan Staliniň döwründe, professor Wadim Rogowiniň aýtmagyna görä: "1928-1933-nji ýyllarda ikilenç uruş dowam etdi we bu uruş alty ýyla golaý dowam etdi. Stalinçi gatlaklar tarapyndan daýhanlara garşy alnyp barylan rehim-şepagatsyz we agressiw hereketlerden doly zorlukly kollektiwizasiýa soňabaka tutuş ýurdy gaplap alan graždanlyk urşuna öwrüldi. Orta Aziýa sähralyklarynda 1928-nji ýylda başlan köpçülikleýin gyrgynçylyklar bolsa meseläniň başga bir tarapy. Staliniň düşnüksiz ýagdaýda diktaturasyny goramaga çalyşmagy sebäpli on müňlerçe adama zalymlyk bilen ezýet edilýärdi we bu ezýetlerden sag galanlar bolsa etmedik etmişlerini etdim diýmäge mejbur edilýärdi. Hususanam Gazagystanda 1928-nji ýylda başlan tutha-tutluk döwründe ençeme gazak ýazyjy-şahyrlary, öňdebaryjy adamlary türmelere salynypdyr, sürgüne iberilipdir we öldürilipdir.

Staliniň ganly syýasaty 1928-nji ýylda gutarmady, gaýtam 1937-38-nji ýylda has aýylganç sütme öwrülip, iň soňky ýetjek derejesine ýetdi. Diňe şu iki ýylyň dowamynda tussag edilen we öldürilen adamlaryň sany sowet düzgüniniň dowam eden ähli ýyllaryndakysyndan alty esse köpdür.

1937-38-nji ýyllaryň ýene bir bellemeli tarapy bar, olam gazak progressiwleriniň bu döwürde yzygiderli ýagdaýda "halk duşmany" yglan edilip sud edilmegi we öldürilmegidi.

Seken Seýfulin, Ahmet Baýtursynow, Magjan Jumabaý, Turar Ryskulow, Şekerim Kudaýberdiýew, Mirjakyp Dulatow, Alihan Bökeýhanow ýaly tanymal ýazyjy-şahyrlar, täsirli ýolbaşçylar tussag astyna alnyp dürli ezýetlere sezewar edildi we yzýany bilenem öldürildi.

Mekdeplerde ters ündew edýär bahanasy bilen mugallymlaram oka düzüldi, hatda öldürilenleriň jesetlerini ýükläp äkidip gara

ýere duwlan şofýorlaryňam öldürilendigi ýüze çykdy. Şeýtmek bilen maksat: olaryň mazarlarynam tapylmaz ýaly etmekdi. Staliniň zulmy çekip-çydam bolmajak derejelere çykyp başlansoň bir milliondan agdyk gazak Eýrana, Owganystana we Hytaýa gaçdy.

Stalin döwründe bolup geçen ganly wakalaryň sistematiki ýagdaýda amala aşyrylan döwlet derejesindäki terrorçylykdygyna indi köpler gowy düşüňär. Bu sütemkärligiň iň esasy şahasyny emele getiren GULAG konslagerleri baradaky maglumatlar sowet döwründe gizlin saklanmaga çalşylypdy. 90-njy ýyllardan soň buzlar eremäge başlamagy bilen gizlin bukjalaram orta çykarylady. Emma häli-häzirem taryhçylar bolup geçen wakalara takyk seljerme geçirip bilenoklar. Meşhur rus ýazyjysy Aleksandr Solženisyn öz ýazgylarynda Staliniň pidasy bolanlaryň sanyny (muňa ölüm jezasy berlenler, sürgün edilenler, türmä salynanlar hem girýär) 15 milliona ýetirýär. NKWD-niň arhiwlerindäki resmi maglumatlar bolsa düýbünden başgadyr, olar adam pidalarynyň sanyny 4 million diýip görkezýär. Ýöne soňky görkezien sanam az-uçuk däl ahyrin! (Nurbek Hairmuhammedow, "Bahar" žurnalynyň 41-nji sany, 171-nji sahypa, 2007).

Bolup geçen ganly wakalaryň ählisini N.Hruşýow Kommunistik partiýanyň XX gurultaýynda agzap geçipdi we bu zatlaryň ählisi üçin Stalini günäkärledi.

Orta Aziýada kolhozlar gurup, halkyň elindäki mal-mülküni gaňryp almakdan we ýurtlaryň ýerasty-ýerüsti baýlyklaryny Moskwa daşamakdan başga zady bilmedok Stalin bu zorlukly syýasatyna garşy çykan kim bolsa bolsun, tapawudy ýok, her kesi "halk duşmany" diýip yglan etdi, agyr jebri-jepalara uçratdy. Haýsydyr bir "halk duşmany" adyny alan biri munuň öwezini ömri bilen ödäpdir, ýaman ýeri onuň yzynda galan maşgalasy we ilen-çalany "halk duşmanynyň aýaly, çagasy ýa-da garyndaşy" tagmasy bilen ýaşamaga mejbur boldy. Hatda olaram zähmet konslagerlerinde ugradylyp, agyr şertler astynda birnäçe ýyllap işledilipdi. Ýagny, köpçülikleýin tutha-tutluklar, gyrgynçylyklar birwagt gutaranam bolsa, ölümleriň

öňi-ardy gelmändir, konslagerlerdäki adamlar saklanýan ýerleriniň agyr şertleriniň astynda dürli wagtlarda wepat boldular.

Staliniň dolandyran 28 ýylynda ölen adamyň 50 milliona ýetendigi çaklanylýar. Onuň döwründe Türküstanda 14 müň metjit, Kawkazda we Krymda 8 müň, Tatarystanda we Başgyrdystanda 4 müň metjit doly ýykyldy ýa-da harap edildi. Öldürilen dini ulamalaryň, ahundyr-mollalaryň, alymlaryň sany bolsa 270 müňden geçdi. Munuň bilenm çäklenmedik Stalin olaryň bir bölegini uzak Sibirde -65° derejedäki sowugyň höküm sürýän lagerlerine sürgün etdi.

Stalin Buhara, Samarkant, Kokant, Kazan, Hywa, Ufa, Baku, Daşkent, Bakjsaraý, Derbent, Timirhan, Kaşgar, Alma-Ata, Tirmi ýaly şäherlerde "Gurhanyň" we Hadys kitaplarynyň, dini eserleriň millionlarça nusgasyny toplatdyryp ýakdyrды, aýak astyna alyp depgiletirdi.

1953-nji ýylyň 5-nji martynda Staliniň ölmegi bilen partiýanyň başyna Nikita Hruşýow geçdi. Hruşýow hiç haçan jyny jyňkryşmadyk Stalini SSSR-e duşman yglan etdi we Staliniň ady bilen başlaýan şäherleriň adyny üýtgetdi. Munuň bilenem çäklenmedik Hruşýow garyp bir ädikçi bilen takwa aýalyň ogly bolan Staliniň pullardaky we edara-kärhanalardaky suratlaryny ýok etdi, heýkellerini aýyrtdy.

Dirikä kölegesindenem gorkulan bu eli ganly diktatoryň mazary açylyp, jesedi Kremliň daşyna zyňlydy.

edebifikir.com

Taryhy makalalar